

Терещук Ангеліна Дмитрівна,
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник (м. Київ)

Концепція вчинку в українській психології

В сучасній психології зростає інтерес до самодетермінації особою своєї поведінки – тому й поняття вчинку останніми роками усе більше привертає увагу психологів [1, с. 124]. У ракурсі особистісно-діяльнісного підходу в психології і педагогіці особливого значення набуває суб'єктно-вчинкова парадигма, яка є теоретичною моделлю навчально-виховного процесу і результатом творчого синтезу ідей суб'єктності та вчинковості філософсько-психологічних шкіл С.Л. Рубінштейна і В.А. Роменця.

Серед тих, хто високо оцінював внесок С.Л. Рубінштейна у «вчинкову проблематику», був видатний український вчений В.А. Роменець. Він зазначав, зокрема, що методологічна настанова, за якою вчинком дія стає в міру того, як формується самосвідомість, «дозволила Рубінштейну підійти до побудови нової системи психології» [4, с. 110].

Осмисливши ідеї С.Л. Рубінштейна (а також М.М. Бахтіна та багатьох інших філософів і психологів), український вчений побудував оригінальну концепцію вчинку, базовану на розгляді даного поняття у широкому гуманітарному контексті, і започаткував у психологічній науці вчинкову парадигму, згідно з якою «вчинок стає... не тільки предметом, а й методичною основою для вивчення психіки» [5, с. 181]. Звісно, В.А. Роменець наголошував не на своєму внеску, а на відповідному тенденціям розвитку людинознавства і забезпечуваному діяльністю різних вчених процесу становлення такої парадигми. Як вказується у тексті, написаному фундатором концепції у співавторстві з В.О. Татенком, «нині об'єктивно в психології дедалі більшою мірою виявляється тенденція розуміння вчинкового осередку як центрального» [5, с. 190].

У концепції В.А. Роменця вчинок розуміється як загальний філософський принцип і спосіб діалектичного опосередкування відносин людини і світу [3, с

384]. Розкриваючи глибину і масштабність феномена вчинку, В.А. Роменець утверджує концепцію вчинку як нову парадигму психологічної науки, що співзвучна екзистенційно-онтологічному розумінню психології діалогу.

В.А. Роменець зазначає, що “під вчинком психологи розуміють таку дію, котра має певне моральне значення, тобто саме в ньому людина практично виявляє своє ставлення до інших людей, суспільства в цілому” [2, с. 15]. Вчинок – це продуктивний обмін духовними змінами між своєрідними особистостями і цей обмін є живою прогресуючою і творчою комунікацією [3, с. 396]. Здійснюючи вчинки, люди встановлюють нескінченну гаму моральних (чи аморальних) відносин гідності, любові, альтруїзму, духовності або егоїзму, агресії, жорстокості тощо. Людські відносини починаються з простих залежностей і завершуються здійсненням свободи в соціальній комунікації [3, с. 395]. В.А. Роменець вважає, що на вищих етапах становлення вчинку людина не може виступати як допоміжний засіб, а учасники взаємодії як “вчинку” набувають рівного статусу, як неповторні самостійні індивідуальності [3, с. 397]. Здійснюючи вчинок, людина знімає “чуже” в іншій суб'єктивності, освоює це “чуже” і втілює його у форми своєї індивідуальності. Таким чином, в концепції В.А. Роменця імпліцитно розкриваються зовнішньо-діалогічне і внутрішньо-діалогічне вимірювання психології вчинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балл Г.О., Нікуленко О.О. Трактатування вчинку в теоретичному доробку С.Л. Рубінштейна і В.А. Роменця / Г.О. Балл, О.О. Нікуленко // Психологія і суспільство. – 2001. – № 2. – С. 124–129.
2. Роменець В.А. Вчинок і проблема детермінізму у вітчизняній психології / В.А. Роменець // Психологія і суспільство. – 2001. – № 2. – С. 15–21.
3. Роменець В.А. Вчинок і світ людини / В.А. Роменець // Основи психології: підручник. – К.: “Либідь”, 1995. – С. 83–402.
4. Роменець В.А. О научной, педагогической и общественной деятельности С.Л. Рубинштейна на Украине / В.А. Роменець // Сергей Леонидович Рубинштейн: очерки, воспоминания, материалы: К 100-летию со дня рождения / Отв. ред. Б.Ф. Ломов. – М.: Наука, 1989. – С. 103–113.
5. Татенко В.О., Роменець В.А. Вчинок як принцип побудови теорії та історії психології / В.О. Татенко, В.А. Роменець // Основи психології: підручник – 4-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 1999. – С. 169–193.